

ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОЛТАВСЬКОМУ ОБЛАСНОМУ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОМУ ЦЕНТРИ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Лещенко І.В.

Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді

На сьогодні впровадження інновацій, готовність до експериментальної, науково-дослідницької роботи, колективного творчого пошуку в позашкільних закладах освіти – вимога часу.

Пошукові, науково-дослідницькі та експериментальні освітні проекти, у яких беруть участь вихованці позашкільних закладів освіти є надійним способом пізнання кожною дитиною своїх творчих можливостей, розвитку інтелектуальних здібностей, формування індивідуального стилю пізнавальної діяльності, а досить часто – і професійного самовизначення [3].

Освітній процес нашого закладу спрямований на отримання нових знань, залучення дітей до практичної діяльності, створення оптимальних умов для організації та здійснення дослідницької роботи, формування свідомої людини, яка буде успішною в майбутньому та матиме змогу реалізувати свій потенціал.

Напрямами роботи Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді є:

– еколого-природоохоронний (передбачає широке залучення до збереження довкілля, ознайомлення та оволодіння методами еко-моніторингу, формування екологічної свідомості учнівської молоді засобами масових заходів);

– профорієнтаційний (спрямований на прискорення та оптимізацію соціальної адаптації учнівської молоді);

– реабілітаційно-оздоровчий (форми і методи виховання спрямовані на формування здорового способу життя);

– дослідно-експериментальний (науково-дослідницький).

Одним із провідних напрямів роботи з вихованцями в Центрі є науково-дослідницький напрям. Він забезпечує створення умов для інтелектуального розвитку особистості.

Науково-дослідна діяльність вихованців буде ефективною, якщо вона буде правильно вмотивована, буде приносити реальну наукову та прикладну користь. Формування позитивної мотивації до науково-дослідної діяльності буде успішним, якщо:

– забезпечується реалізація особистісно-діяльнісного підходу до учнів, заснованого на емоційно-позитивній спрямованості освітньо-виховного процесу і конструктивного змісту освітнього простору;

– здійснюється наступність у формуванні досвіду науково-орієнтованої навчальної діяльності на всіх вікових етапах навчання, вибудовується система безперервної освіти, заснована на системності цілей і вимог;

– забезпечується включення кожної дитини до спеціально організованої діяльності, що передбачає її гуманістичну спрямованість, вільний вибір, задоволення потреб школярів у самореалізації творчих здібностей;

– враховується наукова, гуманітарна і культурологічна спрямованість освіти, варіативність, проблемність, особиста значущість науково-дослідної діяльності вихованців для їх самореалізації і самоствердження;

– здійснюється організаційно-методична підтримка педагогічних кадрів [1].

Вибір форм та методів організації пошукової та дослідницької діяльності вихованців творчих учнівських об'єднань позашкільних навчальних закладів досить широкий і залишає альтернативу учасникам начального процесу, враховуючи специфіку навчального курсу, особисті уподобання, інтереси та здібності.

Основними формами роботи з вихованцями у пошуковій та науково-дослідницькій роботі є:

– участь у роботі МАН України, наукових гуртках, товариствах, секціях, творчих лабораторіях;

– індивідуальна та групова робота вихованців над пошуковими та науково-дослідницькими проектами;

– науково-практичні конференції, семінари, наукові читання, конкурси-виставки пошукових та дослідницьких робіт;

– навчальні екскурсії, експедиції, дослідницькі маршрути;

– розроблення проєктів, участь у дослідницьких змаганнях та конкурсах;

– робота сезонних наукових шкіл, наукових товариств;

– самоосвітня діяльність.

У Полтавському обласному еколого-натуралістичному центрі учнівської молоді педагоги використовують різні форми роботи з вихованцями під час організації науково-дослідницької діяльності.

Базою для проведення дослідницької роботи в Центрі є навчально-дослідна земельна ділянка. У колекційному відділку вирощуються лікарські рослини. Ділянка налічує 38 видів лікарських рослин.

У відділку польових культур рослини вирощуються в системі сівозмін. Тут розміщені найважливіші культури: просапні, кормові, технічні рослини.

Квітково-декоративний відділок включає в себе ділянки сухоцвітів, однорічників, багаторічників, ландшафтного дизайну та квіткові клумбу, що прикрашають територію закладу.

Відділок овочевих культур містить рослини, що вирощуються у відкритому ґрунті посівом насіння та розсади. Поряд із звичними овочевими рослинами ростуть і малопоширені культури: чуффа, китайський білий огірок, лагенарія, люфа.

Плодово-ягідний відділок включає в себе плодовий, плодово-ягідний сад, горішник. Тут, окрім різних сортів яблунь, груш, слив, абрикос, персиків, можна зустріти і малопоширені культури: йошту, айву японську, айву звичайну.

Виробничий відділок працює над забезпеченням зоолого-тваринницької бази кормами (гарбузи, кабачки, морква, кормові буряки).

У лабораторії квітництва та овочівництва представлені рослини закритого ґрунту. Це агави, монстери, різні види кактусів: зігокактус, мамілярія, астрофітум, опунція, алоє, колекція, гібіскусів, гіпеаструмів, антуріумом, аспарагусом, аспідистрою, сансів'єрами, колеусами, фініковими пальмами, драценами, традесканціями та хлорофітумами. Вирощуються квіткові рослини для озеленення класів міських шкіл.

На цій базі керівники разом з вихованцями закладають дослідницькі тематика яких є дуже різноманітною.

Важливе значення в організації цієї діяльності відіграють наукові товариства.

Наукове товариство вихованців Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді – очно-заочна біологічна школа (ОЗБШ), яка є дієвим осередком дослідницької роботи.

Дослідницький підхід до організації навчально-виховного процесу очно-заочної біологічної школи полягає не лише в запровадженні загальних і спеціальних методів наукових досліджень на всіх етапах навчально-творчої діяльності вихованців, але й у постійній актуалізації міждисциплінарних зв'язків, поглибленні контекстного та процесуального аспектів пізнавальної діяльності учнів.

У роботі очно-заочної біологічної школи є чимало форм роботи з вихованцями, які допомагають прищепити їм любов до природи:

– розроблення та реалізація індивідуальних, парних та групових проектів, що поєднують теорію та практику, постановку певного завдання і його практичне виконання;

– екскурсії;

– залучення дітей до роботи в природі та природоохоронної діяльності;

– експериментально-дослідницька діяльність;

– відвідування музеїв, виставок, ботанічних садів, зоопарків, природозаповідних територій.

– проведення літньої польової екологічної практики для слухачів ОЗБШ на базах природно-заповідних територій Полтавської області.

Польова практика – це важлива форма роботи з дітьми в природному середовищі, яка поєднує в собі найважливіші умови для розвитку природознавчої компетентності вихованців.

Вже 15 років поспіль практика проходить на території геологічної пам'ятки природи «Бутова гора», що на Шишаччині де знаходилась садиба видатного вченого, першого президента Української академії наук В. І. Вернадського.

Ця територія є сприятливою для поставлених перед практикою завдань. Тут є багаті на рідкісні та зникаючі види рослинні угруповання, наявні всі типи рослинності, а саме: нагірні діброви та заплавні ліси, заплавні луки, степові

схили, прибережна та річкова рослинність, болота. Є тут також поля (агроценози) та кудельна рослинність. Все це сприяє вивченню не лише морфолого-біологічних особливостей рослин, а й їх еколого-ценотичної приуроченості.

Практика проводиться у формі наметового табору протягом 21 дня.

У межах роботи табору вихованці Центру відпрацьовують завдання із зоології («Систематика безхребетних тварин», «Орнітологія»), ботаніки («Морфологія», «Систематика рослин з основами екології») та хімії (неорганічної та аналітичної).

Під час практики вихованці ознайомлюються з характеристикою екосистем (ліс, водойми, луки, агроценози) та технікою і методикою збору ботанічного та зоологічного матеріалу, видовим складом рослин і тварин Полтавщини, занесених до Червоної книги України, вивчають хребетних та безхребетних тварин непроточних і проточних водойм (р. Псьол та Нардового озера).

Екологічні дослідження зводяться до визначення антропогенного впливу на біогеоценози листяного лісу Бутової гори, визначення місця несанкціонованих вирубок лісових насаджень.

Навчальна діяльність складається з двох частин: колективна (лекції, екскурсії, консультації) та групова (самостійна робота слухачів над певною темою).

Заняття передбачають як лекційні, лабораторні форми навчання, так і проведення практичних досліджень та самопідготовку учнів, круглих столів, підготовку та проведення інтегративних днів. Логічним завершенням практики є складання заліків.

З 1995 року організовано постійно діючу екологічну експедицію у формі байдаркового походу, який триває протягом 10 днів.

В роботі експедиції беруть участь слухачі ОЗБШ та дійсні члени МАН України з усіх куточків Полтавської області.

За роки роботи експедиції юннатами було обстежено територію ландшафтних заказників («Сулинський», «Усть-Лип'янка», «Маячківський»), досліджено водну сітку області, проведено порівняльний аналіз проб води з основних рік області по п'яти показниках (вміст кисню, вміст нітритів, РН, вміст нітратів і фосфору), обстежено загальнодержавний заказник «Руський Орчик», заповідну зону місцевого значення гору Пивиху, орнітологічний заказник «Святилівський».

Дані зібрані під час експедицій використовуються при написанні наукових робіт членами МАН.

Отже за 10 днів роботи діти закріплюють одержані знання та отримують навички науково-дослідної роботи.

На території Зіньківського району в селі Міські Млини розташований обласний дитячо-юнацький оздоровчий табір «Еколог», який є структурним підрозділом Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру

учнівської молоді. В таборі оздоровлюються талановиті та обдаровані діти з усієї області. Однією із форм робіт під час відпочинку дітей є проведення екскурсій екологічними стежками, які закладені на цій території.

Полтавським національним педагогічним університетом імені В. Г. Короленка проведена оцінка досліджуваної території за визначеними критеріями наукової цінності на основі проведених оригінальних комплексних геоботанічних та флористичних досліджень. Розроблено два маршрути екологічної стежки – «Табірний» та «Ворсклянський», які використовуються для екскурсійної діяльності та науково-дослідницької роботи. Під час таких екскурсій діти мають змогу збирати необхідний фактичний матеріал, висувати гіпотези, робити висновки, розробляти рекомендації щодо використання досягнутих результатів. Включення таких екскурсій до плану роботи табору сприяє реалізації завдань екологічної освіти й виховання, розширенню екологічного кругозору дітей.

На заплаві річки Ворскла збереглися природні заплавні діброви, луки, болота, стариці. Флора вищих судинних рослин досліджуваної території нараховує понад 700 видів, серед яких виявлено 16 рідкісних та малопоширених видів (5 – занесено до Червоної книги України, 8 – охороняються в Полтавській області, 3 – мало поширені у регіоні). Більшість із них у даному місцезнаходженні представлена багаточисельними популяціями.

Таким чином, місцевість характеризується досить високими показниками наукової цінності, що забезпечує всі необхідні умови для організації екологічного виховання обдарованої учнівської молоді [2].

Список використаних джерел:

1. Кущенко І. Ю. Мотивація науково-дослідницької діяльності учнів – запорука успішності в навчальній і позанавчальній роботі / І. Ю. Кущенко // електронне наукове фахове видання «Теорія та методика управління освітою». – Випуск 1 – 2008 р. Режим доступу: <http://umo.edu.ua/kataloghvidanj/elektronne-naukove-fakhove-vidannja-teorija-ta-metodika-upravlinnjaosvitoju-vipusk-1-2008>
2. Методика викладання біології. Навчально-польовий практикум / За ред. проф. М. В. Гриньової. – Полтава: АСМІ, 2003. – 188 с.
3. Формування творчої активності вихованців позашкільних навчальних закладів у процесі пошукової та науково-дослідницької діяльності [Електронний ресурс] – Режим доступу до URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/1/statti/2gavrulyuk/2gavrulyuk.htm